

پیشرفتهایی در قلمرو سلامت حرفه‌ای : از آغازی تنیدگی‌زا تا آینده‌ای مثبت (قسمت سوم)

Advances in Occupational Health:

From a Stressful Beginning to a Positive Future (Part Three)

Macik-Frey, M., Quick, J. C., & Nelson, D. L. (2007). *Journal of Management*, 33

(6), 809-840

Mohtaram Nemat Tavousi, PhD

Islamic Azad University
South Tehran Branch

دکتر محترم نعمت طاوسی
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

در دو شماره پیشین، پس از مرور اختصاری بر روی آورده‌های چند رشته‌ای در قلمرو سلامت حرفه‌ای و روند شکل‌گیری تدریجی این شاخه‌ها، مشخص شد که در پانزده سال گذشته تنیدگی ناشی از کار، استیصال، مقابله و یا پیامدهای منفی آن به عنوان موضوعهای غالب در سلامت حرفه‌ای و سازمانی مطرح بوده‌اند. در جهت حرکت به سوی نگاهی جامع‌تر به سلامت، مؤلفان این اثر با نگاهی خوشبینانه نسبت به آینده و با تأکید بر اهمیت اشتیاق به کار همراه با سلامت قلبی - عروقی و بهزیستی، دو روند پژوهشی بالنسبه جدید را در قلمرو سلامت حرفه‌ای مشخص کردند. در اولین مجموعه، سازمان‌دهی پژوهشهایی پیشنهاد شد که با تمرکز بر سلامت مثبت کارکنان و بهزیستی، با قالبی نو و به روز در فراسوی تنیدگی حرفه‌ای و سلامت کارکنان در جهت پیشگیری از استیصال و پیامدهای منفی آن حرکت کند. در بخش پایانی این مقاله در قالب مجموعه دوم، به معرفی افقهای جدید در گستره سلامت حرفه‌ای می‌پردازیم که به عقیده نویسندگان این اثر، مستلزم تغییر در ماهیت سازمانها و کارگران و چگونگی ارتباط این تغییرات با سلامت است.

● فناوری

پیشرفت در فناوری معمولا به منزله منابع مثبت در بهبود عملکرد، افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی تلقی می‌شود. اما سرعت چشمگیر تغییر در فناوری، به پیامدهای غیرمنتظره و مشکل‌زا منجر شده است. اثر جهانی شدن فناوری با افزایش ظرفیت کار فردی، حذف مرزهای فضایی و زمانی، چالش افراد در رقابت با تغییرات سریع و مداوم و چگونگی آثار این تغییرات بر سلامت کارکنان و ارتقای سلامت در جوامع وابسته به فناوری، یک قلمرو پژوهشی ارزشمند برای متخصصان سلامت حرفه‌ای است.

گسترش و توسعه فناوری اطلاعات، همراه با ساعتهای صرف شده در کنار رایانه‌ها و کاهش میزان تعامل انسانی، تغییرات اساسی در شیوه کار افراد و تأثیر فناوری بر سلامت جسمانی و روان‌شناختی، یک قلمرو کلیدی را برای بررسیهای آینده در این زمینه فراهم می‌سازد.

● اشتغال مجازی

اشتغال مجازی در حوزه فناوری نیز اهمیت فزاینده‌ای برای سلامت سازمانی دارد. اشتغال مجازی برای توصیف گستره‌ای

از موقعیتهای حرفه‌ای به کار برده می‌شود که در آن استفاده از ابزارهای ارتباطی مبتنی بر فناوری یا الکترونیکی مختلف موجب می‌شود تا تعامل افراد بایکدیگر هیچ یا اندک باشد.

به رغم تأیید مزایای اشتغال مجازی از سوی کارفرمایان و کارکنان، اشتغال مجازی از دیدگاه سلامت حرفه‌ای می‌تواند با مجموعه‌ای از چالشهای منحصر به خود مانند عدم پیش‌بینی بهره‌وری و رضایت شغلی، احساس انزوا، فقدان حمایت حرفه‌ای و عدم شایستگی شخصیت همراه باشد. یکی از متداول‌ترین پیش‌بینی‌های مربوط به اشتغال مجازی، افزایش خطر انزوا-طلبی اجتماعی و احساس تنهایی است که از عوامل خطر در سلامت قلبی-عروقی به حساب می‌آیند. شیوه ارتباط در اشتغال مجازی به دلیل ماهیت آن، فاقد روابط بین فردی است؛ روابطی که متضمن سلامت و بهزیستی انسان هستند و فقدان آنها منجر به پیامدهای جسمانی و روان‌شناختی منفی می‌شود.

با وجود آنکه بررسیهای به عمل آمده درباره اثر انزوای قلبی نسبتاً همسو هستند، این انتظار که انزوای ناشی از ماهیت اشتغال مجازی منجر به ادراک انزوا خواهد شد، کاملاً تأیید نشده است. به عبارت دیگر، اگرچه اشتغال مجازی می‌تواند عدم برخورداری از حمایت اجتماعی مؤثر و عدم تحول روابط را افزایش دهد، اما شکل‌های دیگر ظرفیت ارتباطی کارآمد را نیز فراهم می‌سازد. به عبارت دیگر، عوامل بالقوه مانند تفاوت‌های افراد در سبک‌های مقابله‌ای، آسودگی، صلاحیت ارتباطی فناوریه‌ها، نوع و الگوهای تعاملی ارتباطی، تحول اولیه اعتماد و وجود شبکه‌های اجتماعی دیگر می‌توانند ارتباط بین اشتغال مجازی و ادراک انزوای اجتماعی را تعدیل کنند. بنابراین، از دیدگاه سلامت حرفه‌ای، اشتغال مجازی یک قلمرو آماده اکتشاف است و پرسشهایی را مانند چرا برخی از افراد در این محیط موفق می‌شوند در حالی که برخی دیگر از آن رنج می‌برند؛ چگونه سازمانها می‌توانند خطرهای بالقوه اشتغال مجازی را نشان دهند، کارکنان مناسب را انتخاب کنند و بر موفقیت کارکنان مجازی خود نظارت کنند؟ مطرح می‌کند.

● جهانی‌شدن

قلمروهای جالب توجهی در بررسی ارتباط جهانی‌شدن و سلامت حرفه‌ای وجود دارند و یک رغبت در حال گسترش در مورد نیاز به حمایت از سلامت، ایمنی و رفاه عمومی نیروهای کار در سراسر جهان دیده می‌شود. جهانی‌شدن موضوعهای سلامت حرفه‌ای، پرسشهای زیادی را برای متخصصان مطرح کرده است: تأثیر تفاوت‌های فرهنگی بر ادراک سلامت، آثار عوامل تنیدگی‌زا و توانایی غلبه بر سلامت و ایمنی چیست؟ آیا اصول جهانی برای امنیت و سلامت حرفه‌ای کارگران وجود دارند؟ آیا این اصول می‌توانند در تمام فرهنگها اجرا شوند؟ چه تفاوت‌های فرهنگی دیگری در ارتباط با سلامت حرفه‌ای و فرهنگ مشاهده خواهند شد؟

موضوعهای دیگر جهانی‌شدن شامل استلزامهای تفاوت‌های فرهنگی مرتبط با ارزشهای کار، زبان، مذهب، نیازهای آموزشی و بازخوردهای رهبری نسبت به اختلاف هستند. بررسی موضوعهای تبعیض، آگاهی فرهنگی و نژادپرستی و روابط آنها با سلامت و بهزیستی کارکنان نیز حایز اهمیت است.

● افزایش سن

افزایش سن جمعیت در سراسر دنیا برای بسیاری از سازمانها به منزله یک چالش محسوب می‌شود. پدیده‌ای که به عنوان یک دگرگونی یا حتی یک انقلاب توصیف شده است. همراه با افزایش سن، سبک‌های زندگی سالمتر می‌شوند و این انتظار وجود دارد که افزایش متوسط سن نیروی کار نیز ادامه یابد. این تغییرات، استلزامهای مهمی در قلمرو سلامت حرفه‌ای،

از گستره سلامت جسمانی تا بهزیستی نیروی کار مسن تر در پی دارند. با این وجود تعداد بسیار کمی از سازمانها برای برجسته کردن عامل افزایش سن نیروی کار تغییراتی را اعمال می کنند. در حال حاضر شواهد پژوهشی ناچیزی برای بررسی اثر «موج سنی» یا برای نشان دادن طرحهای مرتبط با کارگران مسن به ویژه در ارتباط با به روز نگه داشتن دانش آنها وجود دارند. این پژوهشها و استلزامهای آنها برای سلامت حرفه‌ای می توانند به یک حوزه مهم پژوهشی در آینده شکل دهند.

راهبردهای اخلاقی برای حفظ و ابقای کارگران مسن در حال گسترش اند اما به رغم افزایش متوسط سن کارگران و امید زندگی سالم آنها، تغییر قابل ملاحظه‌ای در بازخوردها، سوگیریها و افکار قالبی درباره افزایش سن مشاهده نمی شود. این باور کلی وجود دارد که افزایش سن به کاهش عملکرد، انعطاف پذیری، خلاقیت، ایمنی و توانایی نیروی کار منجر می شود و در نتیجه، بر انتخاب، ارتقا و تصمیمهای آموزشی به طور معنادار اثر می گذارد. نتایج یک بررسی فراتحلیلی نشان دادند هنگامی که پاسخ دهنده ها جوان بودند، اطلاعات مرتبط با شغل درباره کارگران مسن را نداشتند و به طور همزمان کارگران جوان و مسن مورد ارزیابی قرار می گرفتند و تبعیض علیه کارگران مسن افزایش یافته است. بدین ترتیب، موضوع سالمندی و چگونگی تأثیر آن بر سلامت حرفه‌ای نیز یک قلمرو غنی پژوهشی است؛ پژوهشهایی که بتوانند نشان دهند چه تغییراتی با افزایش سن مرتبط اند و چه چیزی ناشی از رفتار با کارگران مسن، بازخوردهای دیگران و برآیند کاهش انگیزش در این بخش نیروی کار است. همچنین لازم است مشخص شود که چه تغییرات یا مداخله‌هایی موجب بیشترین حمایت از افزایش سن نیروی کار خواهد شد.

در این پژوهش مروری، مؤلفان با نشان دادن روند تدریجی تغییر موضوعهای غالب در سلامت حرفه‌ای و سازمانی نسبت به یک تجربه تغییر مثبت، ظهور روی آوردهای بین رشته‌ای و دیدگاههای فرهنگی مختلف در قلمرو سلامت حرفه‌ای را نمایانگر درک فزاینده از درهم تنیدگی ذهن، بدن، محیط و شبکه اجتماعی و پیش بینی کننده قلمرو پژوهشی در پانزده سال آینده دانسته اند. نخست، با منسوخ شدن تصور کلی سلامت به معنای پزشکی آن، موضوعهایی مانند تعهد، هدف، کوشش، امید، قدرت و خوش بینی جانشین غیبت، فرسودگی، فشار، افسردگی، بیماری قلبی - عروقی، نومیدی و کناره گیری خواهند شد. در این راستا، اشتیاق که براساس انتظار، انرژی و شور مشخص شده، به عنوان یک رگه مثبت در محیط کار نمایان خواهد شد و پیامدهای مثبت مانند جهت گیری به کار، رضایت شغلی و رضایت کلی از زندگی را در پی خواهد داشت.

پژوهشها با پل زدن بین چندین رشته علمی، ابعاد فیزیکی، روان شناختی، محیطی، سازمانی و اجتماعی یک موقعیت کاری خاص را با گروههای پزشکی، روان شناسی، مهندسی، مدیریت و جامعه شناسی به وجود آورده اند تا مفهوم سازهایی گسترده تری را از واقعیت و پیچیدگی زندگی حرفه‌ای فراهم سازند. حلقه در حال رشد پژوهشها، این دانش را ترسیم می کند و کاربرد این اصول در سیستمهای سازمانی از طریق مداخله، امکان پیشرفت واقعی در جهت افزایش سلامت کارگران جهانی را میسر می سازد. اکنون شاهد شیوه‌های ابتکاری برای مهار کردن فناوری، برای کاهش رنج کارگر به جای افزایش آن و در نهایت، یک خط پژوهشی در حال گسترش هستیم که به درک ما و کاربرد آنچه درباره سلامت حرفه‌ای در سراسر جهان می دانیم، کمک می کند.